

POVISMO I SUKNO – KAŠTELANSKO TRADICIJSKO RUHO

SANJA IVANČIĆ □ Etnografski muzej u Splitu, Split

SANJA ACALIJA □ Muzej grada Kaštela, Kaštel Lukšić

sl.1. Pogled na svečano odjevne lutke smještene na "šetnicu".

sl.2. Svečani i obredni predmeti životnoga ciklusa.

Izložba *Povismo i sukno – kaštelansko tradicijsko ruho* nastala je kao rezultat višegodišnje suradnje Etnografskog muzeja u Splitu i Muzeja grada Kaštela. Izložba je monografski prikaz tradicijskog odijevanja na prostoru kaštelanskih naselja, odnosno grada Kaštela.

Otvorena je 22. listopada 2015. u izložbenom prostoru Etnografskog muzeja u Splitu i trajala je do 30. travnja 2016. Pokretači i priređivači izložbe dvije su institucije čiji su interesi i ingerencije bliske ili se u nekim kategorijama stručne i znanstvene djelatnosti isprepleću. Muzej grada Kaštela i Etnografski muzej u Splitu na toj etnografskoj temi surađuju još od 1999. Prvi korak u tom projektu bilo je predstavljane kaštelanskog opusa likovnih prikaza iz 19. st. koji je kao monografsku mapu *Kaštelanska narodna nošnja* priredio Arsen Duplančić iz Arheološkoga muzeja u Splitu, a muzeji su bili suizdavači.

Izložba je primjer interdisciplinarnе suradnje muzejskih institucija i njihovih zaposlenika na lokalnoj razini djelovanja. Tijekom suradnje razvijala se ideja o daljnjem objedinjavanju i umrežavanju naknadno prikupljene građe kako bi se ta tema i njezin sadržaj kao komplementarna cjelina u punom opsegu predstavili javnosti. Naime, kaštelanska narodna nošnja nikada nije detaljnije i u većem opsegu prikazana javnosti iako ima znatan potencijal i kvalitetu u izvornoj građi prikupljenoj i sačuvanoj u Etnografskome muzeju u Splitu i u Muzeju grada Kaštela. Prednost u smislu raznovrsnosti izvornosti predmeta bila je na strani stogodišnje prakse Etnografskog muzeja u Splitu. Muzej grada Kaštela, osnovan tek 1999., postao im je ravnopravan partner zato što se mogao osloniti na neposredno poznavanje matične sredine i na posjedovanje znatno brojnije i kvalitetnije arhivske građe (Arhiv Carev) te fotografija prikupljenih u kaštelanskim obiteljima.

Prema šest samostalnih odrednica – jedinica izložbenoga muzejskog prostora Etnografskoga muzeja u Splitu, određene su sljedeće sadržajne cjeline izložbe.

Prvi prostor, tzv. zapadno krilo, prostorno izolirano od osnovnih cjelina, imalo je zadaću najave, odnosno promidžbenog izloga izložbe. U njemu je u prvom planu bila izložena kočija, uz seriju, tj. niz uvećanih panoramskih razglednica s početka 20. st., nekoć zasebno utvrđenih *sela* koja su prerasla u cjelinu tvoreći zajedno grad Kaštela.

Organizator izložbe:

Etnografski muzej u Splitu, Iza Vestibula 4, 21000 Split, www.etnografski-muzej-split.hr

Suorganizator izložbe:

Muzej grada Kaštela, Brce 1, 21215 Kaštel Lukšić, www.muzej-grada-kaštela.hr

Autorice stručne koncepcije

izložbe i kataloga:

Sanja Ivančić (EMS), Sanja Acalija (MGK)

Vrsta izložbe: etnografska, povijesna, edukativna, informativna, tuzemna, pokretna

Opseg (broj eksponata): 215

U drugoj su cjelini svečani i obredni predmeti koji predstavljaju životni ciklus. U tom su segmentu izloženi unikatni predmeti, od ženskih kompleta starije i novije verzije, zajedno s jedinim muškim odjevnim kompletom te manjom grupom figura svečano odjevenih i smještenih na "šetnicu"; tu je niz pojedinačnih predmeta iste prigodne, svečane namjene: ženski, muški i dječji tekstilni predmeti te nakit.

U trećoj cjelini izloženi su predmeti izrađeni od pamučnih niti i tkanina, koji pripadaju odjevnoj kategoriji *rublja*, najčešće izrađivanoga tehnikom strojnoga ili ručnog šivanja, odnosno vezenja.

Četvrta cjelina i dodatak osnovnoj temi izložbe obuhvatila je *domaće tekstilno rukotvorstvo*, odnosno dobivanje i obradu tkanina za izradu odjevnih predmeta. Tu je i prostor s glavnim izložkom – horizontalnim tkalačkim stanom što ga posjeduje Muzej grada Kaštela.

Izložba je bila povod za sastavljanje njegovih dijelova i za stavljanje stroja u funkciju.

Peti, najveći izložbeni prostor, nazvan *Triklinij*, sadržavao je raznovrsne pojedinačne predmete i komplete te njihove inačice na temelju kojih se može pratiti stilska obrada, razvoj i preoblikovanje kaštelanske narodne nošnje koju možemo pratiti od 18. st. do Prvog svjetskoga rata.

U šestom je prostoru predočena izvorna ideja i iskorak likovnog postava – crkva sv. Andrije de Fenestrisa, kojom smo se poslužili kao zaštitnom izložbenom vitrinom i odličnom scenografijom za pozicioniranje kaštelanskoga *vjenčanog para* kao završne točke izložbe.

Izložba je osmišljena i izvedena bez vanjskih suradnika. Muzejski djelatnici dvaju muzeja sami su osmislili muzeološ-

sl.3. Pogled na prikaz kaštelanskih "lavandera" – pralja rublja i odjeće građanima Splita.

sl.4. Kaštelanski vjenčani par smješten u crkvu sv. Andrije de Fenestris kojom smo se poslužili kao zaštitnom izložbenom vitrinom.

sl.5. Izloženi su predmeti vezani uz domaće tekstilno rukotvorstvo, dobivanje i obrada tkanina za izradu odjeće.

sl.6. Nevjestinska soba oko koje su izloženi predmeti izrađeni od pamučnih niti i tkanina, koji pripadaju odjevnoj kategoriji *rublja*.

sl.7. Vjenčanje kontese Elze iz obitelji Vitturi u Kaštel Lukšiću, 1937. godina

sl.8. Obitelj Vuletin Jakova Jakina snimljena 1913. godine.

sl.9. Kaštelanska težačka obitelj, početak 20. stoljeća, MGK,763:KAŠ-3391

ku produkt-dizajnersku koncepciju te odredili dodatnu opremu izložbenog prostora i izloženih predmeta. Stoga se vizualni identitet i cjelovitost izložbe zasniva na osobnim kreativnim sklonostima muzejskog osoblja, utemeljenim na dotadašnjim iskustvima prilagođivanja uvjetima muzejskoga prostora i njegovoj raspoloživoj opremi umjesto na traženju novih, skupljih i tehnološki složenijih *scenografskih rekvizita*. Za ovu je izložbu nabavljeno samo nekoliko novih muzejskih pomagala, među kojima ističemo savitljive izložbene lutke *poly star*, koje je namjenski i za svoje buduće potrebe nabavio Muzej grada Kaštela.

Likovni postav izložbe povjeren je, uglednim muzejskim preparatoricama, iskusnima u primjeni rješenja i odabira tehnika izlaganja i likovne opreme izložbi u Etnografskome muzeju u Splitu. Navodimo da su autorice izložbe imale i velik udjel u konstrukciji idejne koncepcije, sinopsisa i scenarija postava. Šest stalnih prostornih jedinica za povremene izložbe opremile su sadržajem tematskih poglavlja, postavile su predmete u međusobno ovisan odnos i time odredile njihovu osnovnu kompoziciju u prostoru koju su, uz pomoć konzervatora Miroslava Klarića i Davida Milića, Volga Lopušinsky-Zoković i Lidija Labrović-Mataić dalje razradile i pretvorile u završni prizor.

Stručna obrada i odabir primarne i sekundarne muzejske građe, drugih izvora i literature povjereni su Sanji Acaliji, muzejskoj savjetnici Muzeja grada Kaštela, voditeljici Kulturno-povijesnog odjela tog Muzeja, i Sanji Ivančić, muzejskoj savjetnici sličnog dosega kompetencija u Etnografskome muzeju u Splitu, koja je ovladala uvidom u zbirke jadranskih nošnji i nakita. Daljnjom razradom temom eksponirane građe autorice su složile osnovnu strukturu izložbe i priložile joj impresivnu publikaciju – katalog izložbe. Osmislile su i ponudile sadržajna poglavlja te uz puno suglasje razdijelile dionice te ih pojedinačno obradile i dovele do završne točke.

Sanji Acaliji pripao je kulturno-povijesni pregled prostora Kaštela, tekstilno rukotvorstvo, trgovina i proizvodnja u Kaštelima te odlike kaštelanskoga društva i njima zadana lokalna pravila kulture odijevanja. Zbog svojega šireg i potpunijeg iskustva s odjevnim etnografskim pojavama jadranske i mediteranske baštine, Sanja Ivančić obradila je stilska i razvojna obilježja i osobitosti odjevnih kompleta narodne kaštelanske nošnje i njihovih pojedinačnih dijelova. Također, u uvodnom je dijelu raščlanila vrstu izabranih izvora i pristup njihovih autora toj temi, kojom su se namjerno ili slučajno dotad bavili – od likovnih prikaza, pismena ili fotografija iz 19. i 20. st. do novijih predodžaba i pojava.

Nekoliko isprava o mirazu iz Kaštel Gomilice naziv je publikacije Aide Koludrović, tiskane 1953., koju su autorice izložbe u izvornom obliku prenijele i uvrstile u katalog izložbe, a autoričino ime istaknuli kao treće ravnopravno ime autorice kataloga. Njezin rad osporava krilaticu da *slika govori više od tisuću riječi* upravo zbog dojmivih objašnjenja, bez ijednoga (s)likovnog prikaza.

Zbog nedostatka osoblja u vlastitim institucijama, u oblikovanju izložbenog kataloga autoricama Sanji Acaliji i Sanji Ivančić pridružilo se nekoliko vanjskih suradnika. Fotografije su izradili Branko Bralić i Tonko Bartulović. Silvija Soldo na engleski je prevela sažetak, a za grafičko i likovno oblikovanje kataloga i panoa zaslužna je Dina Vuletin-Borčić. Katalog izložbe sastoji se od 208 stranica u boji, dimenzija 30 x 23 cm. Tiskan je u tiskari OneumGraf u Omišu.

Osim izložbenog dijela, kataloga, plakata (najavnoga i glavnoga) te pozivnice, projekt je obuhvatio i virtualni prikaz izložbe (autor Igor Jakšić) te izradu DVD-a s intervjuom s kaštelanskom obitelji Tangar, trenutačno najboljim poznavateljima kaštelanske nošnje, koju ta obitelj još uvijek posjeduje i čuva kao obiteljsku baštinu. Intervju je u obliku dokumentarnog filma snimljen u njihovoj kući u Kaštel Gomilici, a autori filma su Sanja Ivančić, Sanja Acalija i Igor Jakšić.

Uz izložbu su izrađeni odgovarajući suveniri (pamučne vrećice, podmetači za čaše, ukrasni predmeti s motivima nošnje), a pratile su je i radionice za djecu *Naučiti tkati, važno je znati!*, koje je pripremila muzejska pedagoginja Vedrana Premuž-Dipalo.

Izložba je medijski dobro popraćena i posjećena, a valja naglasiti da su je, osim školske djece, najavljeno posjetile veće skupine umirovljenika, što do sada nije bilo uobičajeno.

sl.10.-11. Djelatnici Muzeja grada Splita u razgledavanju izložbe.

sl.12. Djeca iz Jelše sa otoka Hvara na radionici "Naučiti tkati, važno je znati!".

sl.13. Izložbeni prostor zvan Triklinij u kojemu su izloženi raznovrsni pojedinačni predmeti i kompleti odjeće.

POVISMO AND SUKNO – TRADITIONAL KAŠTELA ATTIRE

The exhibition *Povismo and sukno* [fine linen and homespun wool] – *traditional Kaštela attire* stemmed from several years of collaboration between the Ethnographic Museum in Split and Kaštela Municipal Museum. The exhibition was a monographic presentation of the traditional attire in the settlements of Kaštela, and in Kaštela city. The two institutions that generated and arranged the exhibition have common interests and purviews, interlinked in certain categories of professional and scholarly activity. Kaštela Municipal Museum and the Split Ethnographic Museum have been working together on this ethnographic topic since 1999.

Previously, the traditional popular attire of the Kaštela area has never been publicly presented to any great extent, although it has an important potential and considerable quality above all in the original material collected and preserved in Split Ethnographic Museum over a period of more than fifty years as well as in Kaštela Municipal Museum, which has in its cultural history section numerous objects and material collected after its foundation (1999), complementary to the objects and secondary material of Split Ethnographic Museum. Not only has primary but also secondary material been collected, including photographs, field records and descriptions of what is no longer attainable in material form, having been destroyed or mutated by time.